

ЛЕГКУН Тетяна,

кандидат філософських наук, викладач Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ПАРАДИГМАЛЬНЕ ТА ОСОБИСТІСНЕ ЗНАННЯ У МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРОГРАМАХ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

Філософія науки характеризується методологічним усвідомленням процесів формування та конституювання знання, що спирається на загальнонаукові та специфічні методи. Основними структурними компонентами науки як системи знань є поняття, закон, гіпотеза, теорія, парадигма, науково-дослідна програма тощо. Для прояснення сутності знання філософи, як правило, звертались до ідеї його поступу. Дійсно, проблема основ знання та процесів його розгортання дозволяє адекватно оцінювати взаємовідносини наукового і ненаукового, зокрема, релігійного знання. К. Поппер, аналізуючи ідею поступу наукового знання, наголошував: «Знання – і передусім знання наукові – прогресують завдяки необґрунтованим (і таким, які й не можуть бути обґрунтовані) сподіванням; вони відгадують, вони шукають розв'язань, вони формують припущення» [1, с. 38].

Процес вчення, росту суб'єктивного знання завжди в основних рисах один і той самий. Він полягає в критиці, яка володіє творчою уявою. Саме так людина переходить межі свого просторового та часового оточення, намагаючись думати про обставини за межами досвіду. Попри певну недостатню чіткість і диференційованість аналізу динаміки знання, запропонованого Томасом Куном, його концепція містить прихований позитивний потенціал, який варто враховувати при вивченні структури й динаміки основ науки. Кунівське поняття парадигми виявляється центральним у розумінні наукової діяльності.

Парадигма виконує ключову функцію, пропонуючи науковцям певний зразок для дослідження. Вона формує бачення світу, визначає коло актуальних проблем і встановлює рамки, у межах яких ці проблеми мають сенс. Крім того, парадигма визначає не

лише сферу питань, які варто вивчати, але й методи їх дослідження, задаючи напрямок емпіричних пошуків. Концепція наукових революцій Томаса Куна пропонує революційний погляд на розвиток науки, підкреслюючи її нелінійний характер. Він наголошує, що «наукові революції виникають у періоди криз, коли накопичені аномалії - факти, які не узгоджуються з існуючою парадигмою, стають настільки значущими, що змушують наукове співтовариство переглянути основні уявлення. Як результат, відбувається "коренева трансформація" знань, яка не просто додає нове до старого, а змінює саму структуру наукового мислення» [2, с. 219].

Цей підхід дає змогу краще зрозуміти, як наука не лише зростає, але й переосмислює себе у відповідь на нові виклики, зберігаючи свою актуальність і здатність пояснювати світ.

Відомою працею М. Полані є робота «Особистісне знання. На шляху до посткритичної філософії», в якій автор відмовився від ідеалу наукової безпристрасності та запропонував інший ідеал знання: оскільки раніше знання вважалося безособовим, всезагальним, об'єктивним, але для М. Полані знання – це активне осягнення пізнавальних речей, дій, що вимагає особливого мистецтва. Згідно М. Полані, особисте, неявне знання є джерелом всього знання. Автор звертає увагу на змішаний процес отримання знання та його результатів. Звичайно, будь-яке знання може бути отримано лише конкретною особою. Те, що характерно для особистого знання не є характерним для безпосередньо колективних форм знання. Перехід особливостей одних форм знання на інші, як вважає М. Полані, «веде до викривленого розуміння наукового знання в цілому, місця в ньому особистих і позаособистих компонентів» [3, с. 121]. Водночас зазначимо, що ці процеси, на нашу думку, мають взаємно доповнювати один одного.

В об'єм особистісного, неявного знання включений і механізм ознайомлення з об'єктом, в результаті якого формуються навички й вміння спілкування з ним. Крім того, знайомство з об'єктом, як первинне знання про нього, перетворюючись в навички й уміння користування, стає особистим знанням людини. Отже, М. Полані підвів до необхідності обґрунтування нової моделі росту наукового

знання, в якій враховувалися чинні особисто-когнітивні механізми пізнавальної діяльності.

Отже, можемо сказати, що найбільш вагомий внесок у зростання наукового знання, який може зробити теорія, складається із нових, породжених нею проблем. Саме тому ми розуміємо науку та зростання знання як те, що завжди розпочинається з проблем і завжди закінчується проблемами – проблемами зростаючої глибини – і характеризується активною здатністю до проголошення нових проблем.

Життя є вирішення проблем та відкриття нових фактів, нових можливостей шляхом випробовування можливостей, які постають в нашому уявленні. На людському рівні це випробування відбувається майже повністю шляхом здійснення спроб наблизитись до достеменності знання, а відтак і до самої істини.

Список використаних джерел:

1. Поппер К. Припущення та спростування: зростання наукового знання. *Злиденність історизму*. Київ : АБРИС, 1994. 192 с.
2. Кун Т. 2001. Структура наукових революцій. К.: Port-Royal, 228 с.
3. Полані М. Особистісне знання: на шляху до посткритичної філософії. БГК ім. Бодуена де Куртене, 1958. 343 с.

ЛИТОВЧЕНКО Ірина,

кандидат філософських наук, доцент, заступник директора з виховної роботи КІУтЗ Державного університету «Київський авіаційний інститут», м. Київ

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Соціальні комунікації є важливим аспектом життєдіяльності суспільства, розвитку соціальних зв'язків та відносин в епоху цифровізації. Цифровізація - це процес розробки, впровадження та розповсюдження цифрових технологій у різних сферах життя в умовах глобалізації (освіти, економіки, політики, культури, медицини тощо). С. Сидоренко справедливо зазначає, що сучасні цифрові технології, засновані на програмному та апаратному